

itélünk. A kenyér, a vaj, a bor ára az utolsó év alatt több, mint 50%-kal nőtt és a drágulás tovább tart. Ezért *Delobelle*, a textil szakszervezet titkára, joggal állapította meg legutóbb, hogy a Blum-féle szociális vivmányokból már csupán a fizetések szabadság és a 40 órás munkahét maradt érintetlenül.

A Bonnet-féle adóreformban foglalt kecsegtető intézkedések ellenére, a tőkés „bizalmat” nem sikerült helyreállítani. A tőkék várt visszaáramlása az országba mindmáig nem kezdődött meg és nincs is remény rá, hogy egyhamar megkezdődjék. A frank elleni spekulációs támadás tovább folyik, ami határozottan kitűnik a nagytőke sajtójából és vezető pénzügytisúkusai (*Paul Reynaud*, stb.) nyilatkozataiból, akik keveslik a második devalváció arányát. A tőkés szabotázs továbbfolytatása arra mutat, hogy a pénzüligarchia el van tőkélve gazdasági támadásával keresztülhajtani politikai manőverét: a Chautemps-kormány lemondását, a néparcvonal szétbomlását legalább is a parlament frontján és ezen kormányának egy „koncentrációs” alakulattal való felváltását, mely a parancsuralmi rendszert vezetné be Franciaországban.

A gazdasági és pénzügyi fronttámadás mellett a „kétszáz család” politikai téren is a néparcvonal szisztémájával való leszámolásra készülődik. Törekvéseit ezen a téren viszont sokkal kevesebb siker koronázta. A néparcvonal egyes tényezőinek összeugratását célzó mesterkedései eddig semmilyen visszhangra nem találtak. A radikálsocialista párt többsége híven kitart a néparcvonal mellett. A dolgozó tömegek mind világosabban kezdik felismerni, hogy a néparcvonalas kormányzat eddigi félsikerei és visszakozásai korántsem a néparcvonal veleszületett szervi hibájának folyományai, hanem ellenkezőleg a néparcvonal alapprogramjáról való leterés következményei. A félsikerek és vereségek ezért mégcsak megszilárdították a dolgozóknak azt az akaratát, hogy a néparcvonal alapvető programja kihagyások és „korrekciók” nélkül, teljes egészében valóra váljon. Az utolsó időben lefolyt időközi választások ugyyszólván kivétel nélkül a néparcvonal jelöltjeinek fölényes győzelmét hozták. Mindezt több, mint valószínű, hogy a plutokrata kisebbség és a néparcvonal közeli nagy harca nem a politikai, hanem a gazdasági frontszakaszon fog elindulni (ahonnan persze könnyen átcsaphat majd politikai térére.)

(*Mosonyi Ferenc*)

S Z E M L E

JOSÉ RUBÉN-ROMERO

Ki ismeri nálunk a spanyolnyelvű amerikai irodalmat? Elvértve eljut hozzánk is egy-egy név, ha már szárnyára kapta a világhír; de vajjon hogyan is ismerhetnők Latin-Amerika íróit, ha szellemi anyaországuk: Spanyolország irodalma is szinte tabu még mifelénk. Igaz, hogy politikai szempontból a spanyolnyelvű államokhoz ugyyszólván semmi közünk sincsen, no meg ezek az országok nem szentelnek annyi pénzt kelet-európai kulturpropagandájukra, mint más latinnyelvű nemzetek... Pedig egy emberöltővel ezelőtt a spanyol nyelv utolsó *Garcia Lorca* előtti nagy lirikusa: *Rubén Darío*, Nicaragua szülötte, ha ugyan hitelt adhatunk elbeszélésének, résztvett Jókai Mór temetésén és koszorúval hódolt a magyar irodalom nagy halottjának. (Igaz, hogy Ósbudavárán gyanus ele-

mek közé került egy mexikói barátjával egyetemben, és menekülésszerűen hagyta el Budapestet mert — mint írja — „nem óhajtott a dunai halak eledelvévé lenni“! Félelme bizonyára alaptalan volt, és képzelődését talán alkoholizmusa számlájára kell írunk.)

Juan Montalvo, Amado Nervo, González Prada, Rubén Darío, hogy csak a halottakat említsük... Van-e, ki e neveket ismeri? Még csak azt sem mondhatjuk, hogy hiszen a délamerikaiak sem ismernek minket. Mikor több, mint tíz esztendővel ezelőtt az első délamerikai folyóiratot a kezembe vettem, csak elcsodálkoztam a spanyolnyelvű szerzőn, aki Szomaházy humorát, Heltai iróniáját és Molnár Ferenc fanyarságát elemezte. Gyanakodtam: magyar szerző rejtőzik a spanyolos név mögött, de azóta meggyőződtem róla, hogy ez a feltevés alaptalan volt. Hadd írjunk hát egyszer már mi is, ebben a kontingentált és csereforgalmas világban, amelyben egyre nagyobb tért hódít az „irodalmi autarkia“, egy közép-amerikai szerzőről: *José Rubén Romeróról*.

Mexikó furcsa, komplikált ország; néhány röpke sorban hogyan is tudnám felvázolni e rövid irodalmi portré háttérébe? Másrészt azonban hogyan értessem meg az olvasóval, ki is ez a Rubén Romero, ha nem mondhatom el, honnét jött, mit jelent, kit és mit képvisel hazája, de egyúttal az egész spanyol nyelvű közösség irodalmában?

Elsőben is, intézzük el a formalitásokat: a lexikonszerű személyi adatokat. Született Cotijában, Michoacán tartományban, 1890-ben. Elénk részt vett hazája politikai életében 1911-től kezdve. Konzuli minőségben képviselte Mexikót számos európai országban, legutoljára, a múlt esztendőig, Barcelonában, ahol hosszú éveket töltött. Kedvenc foglalkozása a baszk pelóta-játék; odahaza a falujában, saját fronton-nal rendelkezik. Eddig tizenegy könyve jelent meg, amelyek közül sorrendben a legutolsó a *Mi caballo mi rifle y mi perro* (A lovam, a karabélyom, a kutyám) című erősen autobiografikus színezetű elbeszélés, amelynek kapcsán ezeket a sorokat írom.

Stiláris szempontból José J. Nunez Dominguez bizonyára jelentősebb író Rubén Romeronál; Luis-Martin Guzmán, *A sas és a kigyó* világhírű szerzője döbbenetesebb eseményeket ír le az írói kifejezésnek talán még keresetlenebb eszközeivel. De a mexikói írók közül, akiket ismerek — és ki tudja, hányat, tehetségeset, jelentőset, nem látunk meg innét, Európa e messzi szögletéből — egyik sem olyan közvetlen, olyan egyszerű és olyan emberi, mint Rubén Romero. Gárdonyi Gézá-t vélem olvasni, mexikói átírásban; persze *Az én falum* Gárdonyi Gézá-ját. Azzal a nagy különbséggel, hogy Rubén Romeronál a legapróbb, a legszenvtelenebb falusi leírás mögött is ott sötétlik, ott érzik láthatatlanul is a hosszú mexikói forradalom.

Ugy sejtem, Rubén Romero is forradalmár volt; ha nem lett volna az, akkor nem lett volna mostanig főkonzuli tisztben. De még nem látam forradalmárt, aki a forradalmat olyan enyhe mélabúval rajzolná, a kis falu távlatából, csakis legsötétebb színeiben, mint valami elemi csapást, amelynek ő maga is szenvedő áldozata. De talán éppen ez teszi jelentős íróvá.

Mexikói könyvet nehezebb beszerezni Európában, mint japánt vagy kínait. Így hát nem tudom, valóban olyan halk és finom-e a Rubén Romero lírája — *A bohém rimék*, *A bolondos múzsa*, *a Régi versek* — mint ahogy egyes kritikusai állítják. De elolvastam a két utolsóelőtti könyvét, a *Desbandadát* (Zürzavar) és az *El Pueblo Inocente*-t, és amikor ezt a két könyvet letettem a kezemből, akkor tudtam, hogy a legutolsót is el fogom olvasni.

Rubén Romero pár vonással megrajzol egy alakot, hospitályos öreg

asszonyt, vagy „falusi Toscát“ (aki elhiteti a férjével, hogy a generális nem végezteti ki amugy istenigazában, hanem csak rá akar egy kicsit ijesztetni), vagy a leányosnevű Ines Chavez bandavezért: ezek a figurák élnek, mert az életből vannak ellesve, és többé nem mennek ki a fejünk-ből. Három-négy ilyen figurán át közelebb jutunk Mexikó rejtélyes indián-lelkéhez, mint Guzmán darabos, de freskószerű elbeszélésén keresztül.

Elemi történéseket tartalmaz ez az új könyve is, amelyeket a legtermészetesebb egyszerűséggel mesél el az író. Julián Osorio az elbeszélés hőse, falusi fiú, szegény özvegyasszony gyermeke. Anyja egy barátnője elcsábítja, és elvéteti vele magát feleségül. Kitör a forradalom; Julián felcsap katonának, odahagyja a falut, anyját, feleségét, kisleányát. A szabadságharcosokkal bujkál a hegyekben résztvesz csetepatékban, megsebesül, dacol a veszéllyel és visszalopakodik a faluba, mikor az anyja halálán van. De a forradalom alig használt valamit: don José-Maria, a falusi kiskirály, kiskirály marad a forradalom után is, és amikor a megtérő győztes szabadsághős ezen morfondírozva leszáll a nyeregből, véletlenül elsül a karabélyja, és megöli a kóborlásaiban hozzászegődött hűséges ebet. A kutya halálát három nyomtatott sor jelképpé avatja: a szenvedő, hűséges, sokat szenvedett mexikói parasztnép jelképévé. Ezzel zárul a könyv.

Az elbeszélés inkább rövid, mintsem hosszú; de a könyv minden lapján új, keménykötésű emberek kelnek életre. Az önkéntes forradalmár, aki azért csap fel katonának, hogy a lovát el ne vigyék, de aki azért nem szolgálja kevésbé jól a nagy ügyet, mint a többiek; a kormányhí tiszta, aki felövi a feleségét, nehogy a felkelők megbecstelenítsék, és akit éppen ezért nem végeznek ki, hanem éppen ellenkezőleg, büntetésből életben hagyják; a falusi tanító felesége, „Putifárné“, akinek „ha nem is a bibliai József köpenye, de férje egy tizenöt éves tanítványának a nadrággombjai“ maradnak a kezében, mikor el akarja csábítani a legénykét; a püspök, aki megszidja az öreg papot, mert az gazdag ember gyerekeit merte „elkeresztelni“ előle; az istenhátamegetti ház, ahol mindenkit Rafaelnek hívnak... Mindez egyetlen mondattal, egy tollvonással van megrajzolva, a művészi takarékoság, a *raccourci* páratlan virtuozitásával.

Rubén Romero nem ér el thomasmanni magaslatokra, vagy marcelprousti mélységekbe. A népből fakadt, a népet megíró falusi művész, akárcsak az a Fidias Elizundo, aki egy kis mexikói falu elhagyott kolostorában faragja paraszti szobraikat, és már egész szobrászkodó gyerekhatást gyűjtött maga köré. Törzsgyökeres, józan, indián paraszt. Nagy író.
(Brachfeld Olivér)

A. SAUVAGEOT: LA DECOUVERTE DE LA HONGRIE, Paris, Alcané, 1937

Sauvageot professzor éveken át volt a francia műveltség propagálója és mint az Eötvös-kollégium tagja élvezte Bartoniek direktor vendégszeretetét és a magyar nyelv tanulását és a magyar társadalmi élet tanulmányozásának fölötté érdekes élményét. Meleghangú bevezető és zárószavaiból látjuk, hogy ezek az évek legjobb emlékei közé tartoznak és emlékezésének szubjektív tónusa könnyen meggyőző arról, hogy ő most nemesen visszafizetni szándékozik egy olyan értékes élménysorozatot, melyet a magyarságnak köszönhet. Innen a könyv szubjektív hangja. De a mérték, mellyel ítélt, mégis objektív, ebben nem tudja megtagadni franciaságát és azt a radikálisabb és demokratikusabb szellemet, melyet akaratlanul is szembe kell állítania az elmaradottabb magyar szellemmel.

Sauvageot professzor jól érezte magát Magyarországon és rokon-